

Když byla plechovka vzácností

LITERATURA

Devadesátá léta přinesla mnohé. Legendární mulety, vysmívaná fialová saka, do toho nástup podnikatelského baroka, konzumerismu a dostupnost produktů, z nichž se leckomu, kdo žil čtyři dekády v totalitě, zatočila hlava. Že je doba transformace ideální živnou půdou pro literární zpracování, opakuje kritika už nějaký ten pátek. A byla vyslyšena. Jen ne v českém kulturním prostředí.

Příběh o tom, jak se socialistická diktatura transformovala v kapitalistickou společnost, napsala albánská spisovatelka a politoložka **Lea Ypi** (*1979). Její memoárová kniha *Svobodná. Jak jsem dospívala*

na konci dějin vyšla původně anglicky v roce 2021 a na konci loňského roku ji v překladu Ester Žantovské vydal Host.

V první části třísetstránkového paperbacku, která končí změnou režimu, autorka předkládá události v intelektuálně založené a politicky nepohodlné rodině očima dítěte sledujícího třeba to, jak se jeho matka pohádá se sousedkou: obě chtějí vlastnit prázdnou plechovku od coca-coly.

Druhý oddíl je analytičtější a nemilosrdně odhaluje úskalí přechodu ke kapitalismu a svobodné společnosti. V obou částech autorka projevuje cit pro rytmus vyprávění, díky němuž se kniha čte jako dobře vystavěný román.

Politická situace v Albánii se od té československé lišila. Do roku 1989 byl tamní režim

mnohem tužší, po dějinném zlomu zase značná část albánské společnosti přišla o úspory, když je investovala do obřího pyramidového schématu, po jehož krachu došlo k občanským nepokojům. Přesto se v situacích, které popisuje Lea Ypi, nejspíš uvidí leckteré dítě socialismu. Ať už ve chvíli, kdy albánská akademička líčí, jak si její matka vzala na schůzku s pěti Francouzky noční košili v domnění, že jde o luxusní šaty, nebo když popisuje touhu po západním zboží. I proto je skvělé, že se tento titul, jenž právem posbíral chválu v nejprestižnějších světových denících, dostal k českým čtenářům.

KRYŠTOF EDER

